

El fracàs escolar a les Illes Balears. Elements per a l'anàlisi i la comprensió

Carmen Orte Socias

Lluís Ballester Brage

RESUM

En aquest document recollim alguns dels indicadors més importants del context i dels recursos educatius de les Illes Balears per analitzar el fracàs escolar, entès com el percentatge d'alumnes que no obtenen la titulació que els acredita haver finalitzat de manera satisfactòria l'educació obligatòria, tenint en compte, també, un criteri evolutiu i comparatiu.

RESUMEN

En este documento se recogen algunos de los indicadores más importantes del contexto y de los recursos educativos de las Islas Baleares para analizar el fracaso escolar, entendido como el porcentaje de alumnos que no obtienen la titulación que acredita haber finalizado satisfactoriamente la educación obligatoria, teniendo en cuenta, también, un criterio evolutivo y comparativo.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest document és tractar alguns dels aspectes més rellevants per entendre les dificultats que ha tingut el sistema educatiu a les Illes Balears el darrer període que analitzam. Per això, dedicam una atenció especial al denominat «fracàs escolar» i seleccionam alguns indicadors que exemplifiquen l'abast real que té a les Illes Balears.

Sovint afirmam que el concepte de fracàs escolar és ambigu, ja que el podem utilitzar tant per referir-nos als resultats d'un individu com als del sistema educatiu que l'escolaritza. Des del punt de vista social, és la societat (representada, més bé o més malament, per l'Administració educativa) qui es planteja i assumeix uns objectius mínims que han d'assolir tots els alumnes; els qui no ho aconsegueixin quedaran més o menys apartats del sistema educatiu postobligatori¹ i, en conseqüència, tindran més dificultats per obtenir una qualificació professional. En aquest cas, sembla pertinent parlar de fracàs escolar referit al sistema com la proporció d'individus que no arriben a assolir aquests objectius mínims.

D'acord amb la majoria dels indicadors de vulnerabilitat que hem tingut en compte, queda constatat que les Illes Balears ocupen un lloc molt destacat en el rànquing de fracàs escolar i en moltes de les problemàtiques que afecten el sistema educatiu espanyol. Hom té la sensació que el sistema educatiu pateix dificultats serioses i sembla que és una percepció compartida per bona part de l'opinió pública de les Balears i de la resta de l'Estat.

De fet, això passa i encara d'una manera més significativa des que el desembre de 2007 varen ser presentades les dades oficials de l'aplicació, a 57 països —inclosa Espanya—, del Programa per a l'Avaluació Internacional d'alumnes (PISA) de 2006, liderat per l'OCDE.

Com sabem, l'informe va mostrar que els escolars de les deu comunitats autònomes espanyoles avaluades —amb algunes excepcions notables com Castella i Lleó i La Rioja— no obtenien els

¹ Posterior a l'ESO.

resultats esperats ni pel que fa a la puntuació mitjana dels països de l'OCDE en el PISA, ni l'avaluació de 2003, ni en la comparació amb altres països. Hi és especialment evident el retard en les puntuacions de lectura obtingudes pels escolars que tenien quinze anys. A partir d'aquest moment, no hi ha dia que la premsa espanyola no reculli algunes notícies sobre aquesta qüestió, en forma de les mesures que les comunitats autònomes espanyoles —tant si varen obtenir bons resultats al PISA com si varen ser negatius— pretenen dur a terme, ja sigui per continuar obtenint bons resultats, o bé per pal·liar els negatius o millorar-los.

Si ens centram en els efectes que tenen les dificultats formatives i mancances sobre l'alumnat, la definició més habitual de fracàs escolar es refereix a aquells alumnes que, en finalitzar l'etapa escolar obligatòria, no han arribat a una preparació suficient que els permeti viure com a ciutadans plenament formats en la societat: trobar una feina en condicions, organitzar-se de manera independent, tenir opinions fonamentades, comportar-se de manera cívica, responsable i tolerant. L'expressió més simple d'aquest fet se sintetitza en el percentatge d'alumnes que no obtenen la titulació que els acrediti haver finalitzat de manera satisfactòria l'educació obligatòria (Marchesi 2000; 2003).

SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS. ANYS 2000-2008

La primera aproximació al sistema educatiu de les Illes Balears la farem a partir de l'anàlisi dels indicadors i les dades estadístiques disponibles a la Conselleria d'Educació i Cultura, el Ministeri d'Educació, Política Social i Esport, així com als informes estatals i autonòmics que hi ha publicats. A continuació presentem un recull dels indicadors que hem considerat prioritaris,² distribuïts en els blocs següents: context, recursos, escolarització i resultats. Per a cada un dels indicadors presentem dades autonòmiques recents a nivell evolutiu (sèries temporals des de l'any 2000 fins a l'actualitat) i/o comparatiu (amb les mitjanes estatals).

El context educatiu

La població que té una edat compresa entre els zero i els vint-i-nou anys representava, l'any 2008, el 36,7% de la població total de les Illes Balears, mentre que en el conjunt de l'Estat era el 35,5% de la població total (vegeu el quadre 1). Tot i que la població ha augmentat des de 1996³ fins a 2008, el percentatge de la població balear escolaritzable que no arriba a trenta anys ha disminuït 4,8 punts percentuals, un percentatge molt més elevat a l'Estat, on ha disminuït dotze punts percentuals des de l'any 1986 i fins el 2005 (*Sistema Estatal de Indicadores de la Educación 2006*). Per grups d'edat, els percentatges de població en edat escolaritzable són superiors a les Illes Balears, excepte el grup d'edat que té entre sis anys i onze; i més elevats en el conjunt de l'Estat. És un grup d'edat, en qualsevol cas, que ha disminuït més des de 1986, segons les dades recollides per l'Institut Nacional de Qualitat i Avaluació (2006).

² Formen part de les dades de l'estudi sobre l'eficàcia del sistema educatiu de les Illes Balears —amb interès especial en el fracàs escolar en l'educació secundària obligatòria— que duu a terme el Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la UIB per al Consell Econòmic i Social (CES).

³ Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística i recollides també als Indicadors del sistema educatiu 2006, Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu, Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

QUADRE I. PERCENTATGE DE POBLACIÓ ESCOLARITZABLE I EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE DE POBLACIÓ ESCOLARITZABLE ESTATAL I A LES ILLES BALEARS PER TRAMS D'EDAT

	2006	2007	2008
Total Estat	36,5	37,1	36,7
Total I. Balears	36,2	35,9	35,5
0-2 anys Estat	3,1	3,1	3,2
0-2 anys I. Balears	3,5	3,5	3,4
3-5 anys Estat	3	3	3,1
3-5 anys I. Balears	3,2	3,3	3,4
6-11 anys Estat	7,5	8,6	8,7
6-11 anys I. Balears	5,9	6	6,1
12-15 anys Estat	3,9	3,8	3,7
12-15 anys I. Balears	4	4	3,9
16-17 anys Estat	2	2	2
16-17 anys I. Balears	2,1	2,1	2
18-23 anys Estat	7,2	7	6,8
18-23 anys I. Balears	7,2	7,1	7
24-29 anys Estat	9,8	9,6	9,3
24-29 anys I. Balears	10,1	9,9	9,7

Font: INE-INEBASE: proyecciones de población. Base cens de 2001. <<http://www.ine.es>>

Nota: Estimacions de la població actual de l'Estat espanyol calculades a partir del cens de l'any 2001.

Pel que fa al Producte Interior Brut (PIB) de les Illes Balears per habitant, d'acord amb les dades de l'INE, l'evolució des de l'any 2002 és la següent: 20.904€ (any 2002); 21.349€ (any 2003); 22.234€ (any 2004); 23.119€ (any 2005); 24.265€ (any 2006), i 25.238 (any 2007), supera en quasi 2.000€ la mitjana espanyola, i amb un increment constant del 3,86% respecte de l'any anterior i del 15,2% respecte del 2002. EL PIB per càpita a les Illes Balears de 2007 és un dels més elevats de l'Estat, solament superat pel de les comunitats del País Basc (30.599€), Madrid (29.965€), Navarra (29.483€), Catalunya (27.445€) i Aragó (25.361€).

Respecte de la relació entre la població i l'activitat econòmica, la taxa d'activitat a les Illes Balears de la població que tenia entre setze i seixanta-quatre anys el 2007 fou del 74,83% el quart trimestre. Una puntuació d'activitat que era dos punts superior (72,84%) respecte de la mitjana de l'Estat, i més inestable i vinculada a l'estacionalitat a les Balears. La taxa de desocupació va ser del 9,07% a les Illes Balears i del 8,66% a tot l'Estat. Les diferències entre homes i dones, pel que fa a l'atur, són remarcables, ja que el 10,64% de les dones i el 11,05% no tenen feina, enfront del 7,92% i del 6,88% dels homes, respectivament, a les Illes Balears i a tot l'Estat, en tots els grups d'edat (vegeu el quadre 2).

QUADRE 2. TAXES D'ACTIVITAT, ATUR I OCUPACIÓ DE LA POBLACIÓ QUE TÉ ENTRE SETZE I SEIXANTA-QUATRE ANYS, PER SEXE I COMUNITAT AUTÒNOMA. ANY 2007. UNITATS: PERCENTATGE

Taxa d'activitat	Ambdós sexes		Homes			Dones			
	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TVI	2007TVII	2007TVIII	2007TVIV	
Illes Balears	73,34	77,62	78,06	74,83	85,98	86,91	84,71	68,88	64,50
Total Estat	72,18	72,57	72,83	72,84	82,78	83,08	82,61	62,11	62,82

Taxa d'atur	Ambdós sexes		Homes			Dones			
	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TVI	2007TVII	2007TVIII	2007TVIV	
Illes Balears	9,10	5,53	4,47	9,07	4,10	3,64	7,92	10,66	10,64
Total Estat	8,51	7,99	8,08	8,66	6,14	6,26	6,88	11,43	11,05

Taxes d'activitat, atur i ocupació, per sexe i grups d'edat	Ambdós sexes		Homes			Dones			
	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TVI	2007TVII	2007TVIII	2007TVIV	
Illes Balears	9,10	5,53	4,47	9,07	4,10	3,64	7,92	10,66	10,64
Total Estat	8,51	7,99	8,08	8,66	6,14	6,26	6,88	11,43	11,05

Taxes d'activitat, atur i ocupació, per sexe i grups d'edat	Taxa d'activitat			Taxa d'atur			Taxa d'ocupació		
	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TVI	2007TVII	2007TVIII	2007TVIV	2007TVV
Illes Balears									
Ambdós sexes									
Total	61,95	65,41	65,75	63,14	9,15	5,50	4,45	9,01	56,28
Menys de 25 anys	53,07	57,57	60,99	53,99	20,66	15,39	7,09	18,56	42,10
A p. de 25 anys	63,26	66,56	66,44	64,47	7,73	4,25	4,10	7,84	58,37
De 16 a 19 anys	26,42	33,57	45,99	30,18	39,89	29,23	5,18	25,88	15,88
									43,61
									23,75
									15,88
									43,61
									22,37

Continua

Taxes d'activitat, atur i ocupació, per sexe i grups d'edat	Taxa d'activitat				Taxa d'atur				Taxa d'ocupació			
	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV	2007TI	2007TII	2007TIII	2007TIV
De 20 a 24 anys	70,70	73,49	70,96	69,86	15,91	11,19	7,91	16,45	59,45	65,26	65,35	58,37
De 25 a 54 anys	82,95	87,14	86,55	84,29	7,78	4,61	4,43	8,32	76,50	83,13	82,71	77,28
A p. de 55 anys	22,76	24,20	25,03	23,57	7,32	1,57	1,72	4,32	21,09	23,82	24,60	22,55
Homes												
Total	72,03	74,44	75,13	73,36	7,88	4,06	3,62	7,86	66,36	71,42	72,41	67,60
Menys de 25 anys	59,72	65,96	66,52	61,86	18,37	12,68	4,82	15,94	48,75	57,60	63,31	52,00
A p. de 25 anys	73,90	75,72	76,42	75,08	6,60	2,93	3,46	6,86	69,02	73,50	73,78	69,93
De 16 a 19 anys	32,32	41,94	50,25	40,12	42,56	31,19	4,66	22,30	18,56	28,86	47,91	31,17
De 20 a 24 anys	77,99	82,02	77,43	76,47	11,69	6,36	4,90	13,69	68,87	76,81	73,64	66,00
De 25 a 54 anys	91,95	94,11	94,48	93,25	6,81	3,22	3,72	7,25	85,69	91,08	90,96	86,48
A p. de 55 anys	32,60	33,62	35,06	33,39	5,25	1,09	1,85	4,34	30,89	33,26	34,41	31,94
Dones												
Total	51,93	56,43	56,42	52,97	10,90	7,39	5,55	10,59	46,27	52,26	53,28	47,36
Menys de 25 anys	46,15	48,84	55,24	45,80	23,75	19,19	9,92	22,25	35,19	39,47	49,75	35,61
A p. de 25 anys	52,76	57,52	56,58	53,98	9,29	5,96	4,94	9,19	47,86	54,09	53,79	49,02
De 16 a 19 anys	20,23	24,78	41,52	19,72	35,41	25,76	5,84	33,54	13,07	18,40	39,10	13,10
De 20 a 24 anys	63,16	64,67	64,29	63,03	21,30	17,54	11,66	19,92	49,70	53,33	56,79	50,47
De 25 a 54 anys	73,45	79,78	78,16	74,81	9,07	6,34	5,34	9,72	66,78	74,72	73,99	67,54
A p. de 55 anys	14,31	16,11	16,41	15,12	11,37	2,45	1,47	4,27	12,68	15,72	16,17	14,47

Font: INE-INEBASE. Encuesta de población activa. Resúmenes comparativos por comunidades autónomas.

Les taxes d'activitat⁴ i d'ocupació⁵ mostren una tendència creixent, tant a les Illes Balears com a tot l'Estat, de manera contínua, excepte en la taxa d'activitat de 2005 a les Balears, en la qual hi ha una inflexió, com també en la taxa d'ocupació de 2007. Les taxes d'atur⁶ han sofert més fluctuacions aquests últims set anys, tant a tot l'Estat com a les Illes Balears, però amb algunes diferències. A les Illes Balears la taxa d'atur és mig punt més elevada que el 2006 i una mica més d'un punt més baixa que l'estatal (vegeu el quadre 3).

QUADRE 3. TAXES D'ACTIVITAT, OCUPACIÓ I ATUR. ANYS 2001-2007.
UNITATS: PERCENTATGES

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Taxes d'activitat							
Total Estat	52,99	54,27	55,48	56,36	57,35	58,32	58,92
Illes Balears	58,82	61,03	62,58	63,11	62,71	64,11	64,07
Taxes d'ocupació							
Total Estat	47,4	48,04	49,11	50,18	57,35	58,32	58,92
Illes Balears	55,36	56,4	56,54	57,37	58,19	59,97	59,60
Taxes d'atur							
Total Estat	10,55	11,47	11,48	10,97	9,16	8,51	8,26
Illes Balears	5,89	7,58	9,65	9,1	7,21	6,46	6,98

Font: INE-INEBASE. Encuesta de població activa.

El nivell d'estudis de la població adulta resident a les Illes Balears és baix: si bé al conjunt de l'Estat els darrers anys ha augmentat el nombre de persones que han assolit els estudis de secundària i superiors, i, conseqüentment ha disminuït el percentatge dels que només tenen estudis primaris, l'any 2006 a tot l'Estat, si seleccionam el tram d'edat compresa entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys, observam que el 28% dels espanyols posseïa titulació universitària o de formació professional superior, un percentatge que supera la mitjana de l'OCDE (27%) i de la UE (24%); no obstant això, només el 50% havia finalitzat els estudis d'ESO, enfront del 31% de l'OCDE o de la UE. Això a banda, però encara en el tram d'edat dels vint-i-cinc als seixanta-quatre anys, el 64% dels espanyols havia completat els estudis de batxillerat o cicles formatius de grau mitjà o equivalents, hi ha una diferència de catorze punts respecte de l'OCDE (78%) i de quinze punts menys respecte de la UE (79%) (*Indicadors de l'OCDE*, 2008).

A les Illes Balears el nivell d'estudis és inferior al de la mitjana estatal i formen part del conjunt de comunitats que, si sumam estudis secundaris i superiors no obligatoris, no arriben al 45%.⁷ Aquests percentatges ens allunyen de l'objectiu europeu 2010 d'incrementar el percentatge de població

⁴Taxa d'activitat: percentatge d'actius respecte de la població de cada grup d'edat.

⁵Taxa d'ocupació: percentatge d'ocupats respecte de la població de cada grup d'edat.

⁶Taxa de desocupació: percentatge de desocupats respecte de la població activa de cada grup d'edat.

⁷ Tot i això, les Illes Balears, juntament amb Castella-La Manxa i Extremadura, són les comunitats que destinen més percentatge de les despeses a educació de nivells no universitaris (la Comunitat de Madrid i el País Valencià, als universitaris).

que té entre vint i vint-i-quatre anys que almenys hagi assolit el nivell de segona etapa d'educació secundària fins al 85%. És també un dels factors contextuais més remarcable del nostre sistema educatiu, ja que condicionarà en gran part les expectatives de la població i motivacions sobre aquest sistema, i, per tant, influirà en la planificació educativa i l'activitat laboral (MEC 2006).

La importància del nivell d'estudis de la població també manifesta la influència en el rendiment escolar de l'alumnat. Concretament, el nivell d'estudis dels pares influeix en les seves expectatives i en les dels fills i sobre el rendiment escolar. Les expectatives de nivell màxim d'estudis estan relacionades amb el nivell d'estudis assolit. Així, com més elevat és el nivell d'estudis dels pares, més enfora volen arribar els fills. De cada deu pares que tenen estudis universitaris, nou i set fills seus expressen que aspiren a assolir aquest nivell d'estudis; de cada deu pares amb estudis de batxillerat o formació professional, vuit i cinc fills seus expressen l'expectativa d'obtenir estudis universitaris, i entre els pares amb estudis primaris o sense estudis, cinc o sis tenen l'expectativa d'arribar al nivell superior d'estudis (Instituto de Evaluación 2006).

L'any 2005, d'acord amb els indicadors de benestar econòmic, mentre que al conjunt de l'Estat espanyol la taxa d'activitat laboral era del 57%, a la nostra comunitat, juntament amb Catalunya i el País Basc, superà el 60%, del qual més del 57% era població ocupada.

La distribució de la població activa per nivells educatius, d'acord amb les dades de l'any 2007, mostra una situació deficitària principalment en l'educació superior. Un 22,3% de la població activa a Espanya té un nivell d'educació superior; a les Balears, aquest percentatge representa només el 16,9%. En general, les diferències més accentuades són a l'educació superior (5,4 punts inferior a la mitjana estatal) i als nivells de l'educació secundària (7 punts superior a la mitjana estatal): a les Balears, un 31,7% de les persones de més de setze anys i que fan feina han assolit només educació secundària de primera etapa (un 34,5% dels homes actius i un 28,9% de les dones actives). Als altres nivells, les diferències no són gaire significatives. A més, la situació és lleugerament més favorable en les dones actives que tenen estudis superiors.

Els recursos educatius

Segons l'informe «Indicadors del sistema educatiu de les Illes Balears 2006» elaborat per l'IAQSE, la despesa pública en educació en relació amb el PIB a les Balears fou d'un 3,1%, mentre que a tot l'Estat va ser d'un 4,35%. Respecte del total de la despesa pública, la inversió educativa representa un 24,8%, enfront de l'11,5% a tot l'Estat.⁸ A més, és destacable la despesa pública destinada a concerts: un 19,5%, un dels percentatges més elevats, només superat pel País Basc (24,5%).

L'any 2006 la despesa pública en educació no universitària arribà als 638 milions d'euros, 278 milions dels quals varen ser destinats a l'educació infantil i primària (173.600.000€ específicament a personal). El total de despesa de la Conselleria d'Educació representà un 1,77% del total de la despesa educativa del conjunt de les administracions públiques de l'Estat. Concretament, la despesa en educació no universitària representà un 2,16% del total de l'Estat (vegeu el quadre 4).

⁸ Les dades corresponen a l'any 2003 (en relació amb el PIB i percentatge del total estatal) i al 2004 (en relació amb el percentatge de la despesa total a les Illes Balears).

QUADRE 4. PERCENTATGE AUTONÒMIC DE DESPESA PÚBLICA RESPECTE DEL TOTAL ESTATAL. ANY 2006 (MILERS D'EUROS)

	Despesa Conselleria d'Educació i Cultura	Despesa administracions públiques	% CAIB
TOTAL	716.025,0	40.410.348,0	1,77
Educació no universitària (2)	638.410,0	29.619.860,0	2,16
Educació infantil i primària	277.912,0	12.264.238,1	2,27
Educació secundària i formació professional	259.862,0	12.265.886,5	2,12
Educació especial de règim especial	22.686,0	796.585,2	2,85
Educació especial	33.717,0	940.749,2	3,58
Educació d'adults	8.923,0	303.884,0	2,94
Educació a l'exterior	0,0	109.443,0	0,00
Serveis complementaris	8.759,0	770.385,1	1,14
Educació compensatòria	8.068,0	292.508,2	2,76
Activitats extraescolars i annexes	514,0	529.682,2	0,10
Formació del professorat i perfeccionament	4.804,0	249.129,4	1,93
Investigació educativa	112,0	119.030,8	0,09
Administració general	13.053,0	936.080,3	1,39
		42.258,0	0,00
Educació universitària (1)	75.496,0	8.124.634,6	0,93
Formació ocupacional	0,0	1.572.743,7	0,00
Beques i ajudes totals	2.119,0	1.281.854,8	0,17
Beques per exempció de preus acadèmics		-188.745,1	0,00

Font: Estadísticas de los recursos económicos destinados a la educación, 2006.

Del total de la despesa destinada a educació, el percentatge destinat a la no universitària, en comparació amb altres ensenyaments, és un dels més elevats de l'Estat. La CAIB hi destinà un 88,7%, mentre el percentatge estatal era d'un 70,1%. Concretament, la partida destinada a educació infantil i primària significa un 38,1% (el percentatge estatal és d'un 28,9%) (vegeu el quadre 5). A més, forma part del conjunt de comunitats autònomes (juntament amb el País Basc i la Comunitat Foral de Navarra) que tenen un percentatge més elevat de despesa pública dedicada a concerts: un 19,2% (MEC 2007).

QUADRE 5. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA DESPESA PÚBLICA EN EDUCACIÓ PER ACTIVITAT EDUCATIVA. ANY 2005

	TOTAL	MEC	Illes Balears
DESPESA PÚBLICA	100	100	100
Educació no universitària	70,1	37,3	88,7
Educació infantil i educació primària	28,9	11,8	38,1
Educació secundària, formació professional	29,4	6,6	37,9
Educació especial de règim especial	1,9	0,2	2,9
Educació especial	2,1	0,6	5,1
Educació d'adults	0,8	0,3	1,2
Educació a l'exterior	0,3	7	0
Serveis complementaris	2	0,1	1
Educació compensatòria	0,6	0,7	0,1
Activitats extraescolars i annexes	1,2	3,9	0,1
Formació del professorat i perfeccionament	0,5	0,3	0,7
Investigació educativa	0,1	0,3	0
Administració general	2,2	5,4	1,7
Altres ensenyaments superiors	0,1	0	0
Educació universitària	19,3	13,1	11
Formació ocupacional	3,9	0	0
Beques i ajuts totals	2,9	60,8	0,3
Beques per exempció de preus acadèmics	-0,5	-11,2	0
Despesa no distribuïda	7,4	0	0
Partida d'ajustament	-3,1	0	0

Font: MEC. *Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores.*

A les Illes Balears, als ensenyaments no universitaris, la despesa pública per alumne (comptant els centres públics i els concertats) va ser de 4.705€ l'any 2005, és a dir, 314€ més que el 2004. A l'Estat espanyol aquesta mateixa despesa fou inferior: l'any 2005 s'invertiren 4.520€ per alumne (352€ més que el 2004). Quant a la despesa pública per alumne de centre públic, l'any 2005 arribà a 5.817€ a les Illes Balears i a 5.299€ al conjunt de l'Estat (MEC 2008).

A l'hora de valorar la relació existent entre la despesa pública en educació i la millora dels resultats educatius de l'alumnat hem de ser cautelosos. Hem de comentar que, a Espanya, la despesa en

educació, pel que fa al PIB, va disminuir entre els anys 1995 i 2005 tant la pública —que passà de 4,61% a 4,29%— com la de les famílies —que passà de l'1% al 0,88%—, i augmentà la diferència respecte de la mitjana de l'OCDE i de la UE per a tots els nivells de l'educació. Com recull l'informe de l'OCDE (2008), a l'hora de valorar aquesta dada també hem de tenir en compte que, entre els anys 2000 i 2005, el finançament privat a Espanya va perdre pes en la despesa educativa de l'educació primària i secundària a favor del finançament públic i de l'augment dels concerts privats. El finançament privat va passar del 12,6% del total del finançament a l'11,4%. Pel que fa al finançament públic, va augmentar del 87,4% de l'any 2000 al 88,6% del 2005.

Amb tot, d'acord amb Marchesi (2006) i pel que fa a l'estudi PISA, no sempre més inversió implica més rendiment. Hem de considerar la despesa una condició necessària, però no suficient per millorar l'educació. No hi ha dubte que l'augment de la despesa afavoreix la millora de les condicions de l'ensenyament: permet incrementar la plantilla dels centres; reduir el nombre d'alumnes per aula; augmentar el personal d'orientació i suport, i tenir cura dels centres educatius i serveis. Tot i això, és destacable la incidència d'un factor menys tangible, però de «creixent impacte positiu: la sensibilitat social davant l'educació i el compromís de les múltiples institucions i associacions, especialment els ajuntaments, en la millora de l'ensenyament» (Marchesi 2006). Tal vegada —afirma Marchesi— el compromís del teixit social explica els bons resultats que s'obtenen a Astúries, Aragó i Castella i Lleó; són uns resultats superiors als que podríem esperar de la seva renda per càpita i despesa educativa.

L'escolarització i els resultats educatius

Segons les dades d'escolarització facilitades per la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, del curs 2000-2001 al 2007-2008 hi hagué un increment progressiu del nombre de matrícules en els ensenyaments no universitaris. La lectura de les dades mostra una progressió constant fins al curs 2007-2008 (155.141 alumnes), que equival a un increment de 13.514 alumnes més que el curs 2000-2001 (141.627 alumnes). Bona part d'aquest augment es localitzà a l'illa de Mallorca.

Per nivells, entre els cursos 2000-2001 i 2007-2008 l'educació infantil i primària concentraren bona part d'aquest creixement de la matrícula escolar. El balanç a l'ESO d'aquells anys és negatiu: 217 alumnes menys. Segons la memòria socioeconòmica del CES estatal de l'any 2006, a tot l'Estat la matrícula en ensenyaments de règim general no universitaris es recuperà principalment a partir del curs 2002-2003, després d'un període de temps en què hi hagué descensos de població escolar successius, sobretot als nivells inferiors. Aquest increment s'explica per l'aportació de la població immigrant arribada a Espanya. D'acord amb aquesta tendència, a les Illes Balears, en les etapes d'escolarització obligatòria (educació primària i ESO), la incorporació d'alumnat estranger frena la tendència a la reducció provocada pel descens de la natalitat. Concretament, les dades són les següents (vegeu el quadre 6):

- A l'educació infantil, hem passat de 1.179 alumnes estrangers el curs 2000-2001 a 4.179 el 2007-2008.
- A l'educació primària, hem passat de 2.768 alumnes estrangers el curs 2000-2001 a 10.238 el 2007-2008.
- A l'ESO, hem passat de 1.516 alumnes estrangers el curs 2000-2001 a 6.454 el 2007-2008.

QUADRE 6. ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
Educació infantil	1.179	1.817	2.456	3.099	3.145	3.293	3.669	4.179
Primària	2.768	3.988	5.760	6.771	7.556	8.711	9.599	10.238
Educació Especial	13	16	40	47	44	63	76	55
ESO	1.516	2.083	3.050	3.998	4.508	5.119	5.785	6.454
Batxillerat	217	290	420	535	665	713	873	891
Formació professional (1)	97	146	224	417	466	632	734	904

(1) Inclou l'alumnat estranger de cicles formatius de FP. (presencial i a distància), FP. I, FP. II i programes de garantia social.

Font: MECD. Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Sèries temporals per comunitat autònoma.

Per titularitat dels centres, un aspecte destacable en comparació amb altres comunitats autònomes és la presència de la gestió privada als ensenyaments obligatoris, principalment a l'ESO. El curs 2007-2008, el 64,1% de l'alumnat estava escolaritzat a centres públics i un 35,9%, a centres privats. La matrícula a centres públics al conjunt de l'Estat és 3,3 punts superior a l'oferta pública de la CAIB. Aquesta diferència s'ha reduït els darrers anys: l'escolarització als centres públics de les Balears ha augmentat un 2,8%. A la CAIB, el curs 2007-2008, els nivells educatius de menys a més matrícula en centres públics, si els comparem amb els percentatges estatals, varen ser els següents: ESO (60,8%-66,3%), educació infantil (60,9%-64,0%), primària (63,2%-67,4%), batxillerat (72,5%-72,7%), CFGM (83,8%-74%) i CFGS (89,6%-77,6%) (MECD 2006).

Pel que fa a la distribució de l'escolarització de l'alumnat estranger per titularitat dels centres, tant al conjunt de l'Estat com a les Illes Balears, quasi el 83% es localitzà als centres públics. Aquesta concentració de la matrícula als centres públics de les Balears té més repercussió, ja que el percentatge d'alumnat estranger continua sent el més alt de l'Estat.

Al quadre 7 podem veure la distribució per illes de l'alumnat estranger matriculat a l'ESO a centres públics. El curs 2006-2007 el percentatge més elevat correspon a Palma (amb un 20,21% del total de les Illes) i el més baix, a Menorca (amb un 11,98% del total). Aquest percentatge ha augmentat notablement respecte de cursos anteriors. El curs 2003-2004 el percentatge més elevat d'alumnat estranger escolaritzat als centres públics de les Balears també corresponia a Palma, però era d'un 15,72%.

QUADRE 7. ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT A L'ESO (CENTRES PÚBLICS)

	2003-2004	2006-2007	% 2003-2004	% 2006-2007
MALLORCA (sense Palma)	1.227	1.933	10,54	14,61
PALMA	1.116	1.761	15,72	20,21
MENORCA	209	301	10,65	11,98
EIVISSA	444	585	11,58	15,25
FORMENTERA	30	49	8,96	14,61
ILLES BALEARS	3.026	4.629	12,58	16,32

Font: Dades de GESTIB, Conselleria d'Educació i Cultura, 2008.

A les Illes Balears, el curs 2006-2007 l'esperança de vida escolar⁹ dels nins de sis anys era d'11,5 anys (11,6 els nins i 11,5 les nines), per sota dels 12,7 anys de l'Estat espanyol. És a dir, el temps mitjà de permanència en el sistema educatiu per als nins de sis anys de les Balears era inferior a la mitjana de l'Estat. A més, aquesta distància ha augmentat els darrers anys. Si el curs 2000-2001 la diferència era de 0,6 punts, en aquest temps hem passat a una diferència d'1,2. L'evolució d'aquest indicador

⁹ L'esperança de vida escolar als sis anys és un indicador representatiu del nombre mitjà d'anys de permanència en els nivells anteriors a la Universitat d'un nin que comença els estudis als sis anys

a tot l'Estat no ha experimentat gaires canvis: aquest temps s'ha mantingut entre els 12,6 i els 12,8, tant en els nins com en les nines (MECD 2006).

Quant a les taxes netes d'escolaritat,¹⁰ val a dir que a totes les edats els percentatges referits a les Illes Balears també són inferiors als estatals. Les diferències són molt significatives principalment als nivells d'infantil i de secundària. A l'educació infantil, el grup d'edat amb el nivell més baix d'escolaritat és el format pels nins i nines que tenen entre zero i dos anys (10,4% Illes Balears - 18,2% Estat), dos anys (17,1% Illes Balears - 32,6% Estat), tres (91% Illes Balears - 96,8% Estat), i quatre (92,1% Illes Balears - 98,4% Estat). A mesura que avança l'edat, els percentatges van igualant-se amb les taxes estatals i es mantenen lleugerament per sota. A les edats corresponents als ensenyaments de secundària no obligatòria també trobam taxes inferiors a la mitjana estatal: als quinze anys (92,5%-98,0%), als setze (78,5%-87,6%), als disset (61,1%-75,7%) i als divuit (29,9%-38,0%) (MECD 2006).

Les taxes d'idoneïtat¹¹ a edats diverses d'educació primària i secundària, que serveixen d'indicador per avaluar el rendiment escolar dels alumnes, mostren fins a quin punt els estudiants cursen el nivell que els correspondria teòricament segons l'edat. Com és habitual, tant en la mitjana espanyola com en la de les Illes Balears, la taxa disminueix a mesura que augmenta l'edat dels alumnes. De tota manera, ja des de l'educació primària (vuit i deu anys), les taxes de les Illes Balears tenen nivells inferiors als espanyols, amb l'afegit que registren una tendència a la baixa.

Les taxes d'idoneïtat a les Illes Balears són inferiors a les estatals i a tots els nivells educatius obligatoris. A partir dels vuit anys, a les Balears hi ha menys alumnes que la mitjana estatal que cursin els estudis que teòricament corresponen a la seva edat. L'any 2007 —el darrer any de la sèrie que hem estudiat— aquesta diferència va ser de tres punts als vuit anys; de cinc punts als deu anys; de vuit punts als dotze anys; de quatre punts als catorze anys, i de cinc punts als quinze anys. Aquestes diferències s'accentuen més en els nins, els quals tenen, a tots els nivells, taxes d'idoneïtat inferiors a les de les nines (vegeu el quadre 8).

QUADRE 8. TAXES D'IDONEÏTAT PER EDAT I SEXE

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
8 ANYS							
Total							
Estat	95,3	95,3	94,8	94,4	93,9	94,3	94,5
Illes Balears	93,0	92,3	91,6	90,9	91,2	91,2	91,8
Homes							
Estat	94,5	94,4	93,9	93,4	92,9	93,4	93,5
Illes Balears	92,2	90,8	90,2	89,4	90,2	90,0	90,2

Continua

¹⁰ La taxa neta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats que pertanyen al grup d'edats que corresponen oficialment al nivell d'ensenyament corresponent, dividit pel total de la població del mateix grup.

¹¹ La taxa d'idoneïtat és el percentatge d'alumnat de l'edat considerada que ha d'estar matriculada en el curs que teòricament li correspon per edat.

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
8 ANYS							
Dones							
Estat	96,3	96,2	95,7	95,4	95,0	95,2	95,5
Illes Balears	93,9	93,8	93,1	92,5	92,2	92,4	93,6
10 ANYS							
Total							
Estat	92,4	91,9	91,2	90,8	90,1	90,2	90,0
Illes Balears	87,7	86,8	85,1	85,4	84,3	84,4	84,7
Homes							
Estat	91,0	90,4	89,7	89,3	88,5	88,7	88,4
Illes Balears	85,5	83,8	83,1	82,9	82,5	81,7	82,4
Dones							
Estat	94,0	93,6	92,8	92,5	91,7	91,7	91,6
Illes Balears	90,0	90,0	87,1	87,9	86,2	87,3	87,2
12 ANYS							
Total							
Estat	87,2	86,4	85,3	85,0	84,3	84,2	84,1
Illes Balears	81,4	78,6	77,2	76,7	76,4	76,1	76,2
Homes							
Estat	84,6	83,7	82,4	82,1	81,6	81,5	81,5
Illes Balears	77,7	75,5	73,0	72,4	72,1	72,9	74,7
Dones							
Estat	90,0	89,2	88,2	88,0	87,2	87,1	86,8
Illes Balears	85,3	81,9	81,7	81,4	80,8	79,5	78,1
14 ANYS							
Total							
Estat	75,2	73,8	71,6	70,1	68,8	66,0	66,5
Illes Balears	65,2	64,9	65,0	63,2	62,8	60,2	62,1
Homes							
Estat	69,4	68,1	65,6	64,3	63,1	60,2	61,2
Illes Balears	58,0	58,4	59,5	57,1	57,4	53,8	56,0
Dones							
Estat	81,3	79,7	77,9	76,2	74,8	72,2	72,2
Illes Balears	72,8	71,8	70,9	69,4	68,5	67,0	68,3

Continua

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
15 ANYS							
Total							
Estat	63,2	62,0	60,5	59,4	58,4	57,7	57,4
Illes Balears	53,2	53,0	52,8	51,8	51,7	51,3	52,2
Homes							
Estat	56,5	55,4	54,2	53,0	52,2	51,5	51,4
Illes Balears	45,8	45,8	46,6	45,7	45,9	44,7	44,9
Dones							
Estat	70,2	68,9	67,2	66,0	64,9	64,1	63,8
Illes Balears	61,0	60,4	59,3	58,3	57,9	58,3	59,9

Font: MECD. *Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Sèries temporals per comunitat autònoma* (dades avanç del curs 2006-2007).

A la baixa esperança de vida escolar i a les baixes taxes d'escolaritat i d'idoneïtat, hi hem d'afegir el baix nivell de participació en educació secundària no obligatòria i el baix nivell de promoció, tant a l'ESO com al batxillerat. Segons les dades de promoció elaborades pel MEC, podem fer una anàlisi de l'evolució de les taxes brutes de la població que ha finalitzat els estudis d'ESO, batxillerat i estudis tècnics (vegeu el quadre 9):

- A l'ensenyament secundari obligatori, la diferència entre les taxes estatals i autonòmiques es manté des dels darrers anys en aproximadament nou punts. El curs 2005-2006, la taxa estatal arribava al 69,2%, mentre que a les Illes Balears era del 62,0%. Tant al conjunt de l'Estat com a les Illes Balears, entre els cursos 2000-2001 i 2005-2006 tingué un descens progressiu, amb lleugeres oscil·lacions.
- Al batxillerat les taxes sempre són més baixes que a l'ensenyament secundari, però encara més a les Illes Balears que al conjunt de l'Estat. El curs 2005-2006 només un 32,5% de la població de les Balears corresponent a aquest nivell finalitzà els estudis; un 45,2%, a l'Estat espanyol. Entre els cursos 2000-2001 i 2005-2006, les taxes descendiren un 1,6% a tot l'Estat i un 2,7% a les Illes Balears.
- Les taxes corresponents als nivells de tècnic i/o tècnic auxiliar i de tècnic superior també varen ser més baixes a les Illes Balears que a tot l'Estat. A les Balears, els darrers cursos hi va haver un procés de recuperació de la promoció en aquests nivells, principalment al de tècnic i/o tècnic auxiliar, que va passar d'un 8,4% el curs 2000-2001 a un 13,4% el 2005-2006.

Entre els cursos 2000-2001 i 2005-2006, la variació interanual de les taxes de promoció va ser negativa. Hi hagué una reducció sostinguda tant a l'Estat com a les Illes Balears. D'una manera constant, i a tots els cursos, hi hagué una diferència entre Espanya i les Balears: de 5 a 9 punts a l'ESO i de 10 a 14 punts als estudis de batxillerat. En tots els cursos, tant a Espanya com a les Illes

Balears, les al·lotes tingueren taxes de promoció més elevades que les dels al·lots. Les diferències més destacables foren entre homes i dones al batxillerat, tant a Espanya com a la CAIB.

QUADRE 9. TAXES BRUTES DE POBLACIÓ QUE FINALITZA ESTUDIS PER NIVELLS I SEXE						
	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
ESO (graduat en secundària)						
TOTAL						
Estat	73,4	71,1	71,3	71,5	70,4	69,2
Illes Balears	64,5	66,5	63,2	62,8	62,0	62,0
HOMES						
Estat	66,2	63,8	64,2	64,2	63,7	62,4
Illes Balears	57,9	59,2	56,6	55,7	56,1	55,2
DONES						
Estat	80,9	78,8	78,8	79,3	77,6	76,4
Illes Balears	71,4	74,3	70,2	70,2	68,3	69,3
Batxillerat						
TOTAL						
Estat	46,8	45,1	46,1	44,9	44,4	45,2
Illes Balears	35,2	35,1	32,3	32,0	30,1	32,5
HOMES						
Estat	39,9	37,5	38,0	36,7	36,7	37,2
Illes Balears	28,7	27,6	25,2	25,3	25,2	26,4
DONES						
Estat	54,1	53,2	54,7	53,6	52,5	53,7
Illes Balears	42,0	43,0	39,8	39,1	35,2	39,0
Tècnic superior i/o tècnic especialista						
TOTAL						
Estat	16,0	17,4	15,5	17,1	17,1	16,8
Illes Balears	6,4	7,7	7,4	7,9	6,9	7,0
HOMES						
Estat	14,6	16,2	14,0	15,4	15,3	14,9
Illes Balears	5,4	6,9	7,0	7,1	6,0	6,1
DONES						
Estat	17,4	18,7	17,1	18,9	19,0	18,9
Illes Balears	7,4	8,5	7,8	8,8	7,9	7,9

Continua

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Tècnic i/o tècnic auxiliar, per sexe						
TOTAL						
Estat	10,9	13,4	15,4	16,2	16,4	16,8
Illes Balears	8,4	10,9	11,0	12,1	12,5	13,4
HOMES						
Estat	10,7	13,1	14,6	15,1	15,0	15,5
Illes Balears	8,1	10,7	10,6	11,4	11,1	12,2
DONES						
Estat	11,2	13,7	16,3	17,4	17,8	18,2
Illes Balears	8,7	11,1	11,4	12,8	13,9	14,6

Font: MECD. *Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Sèries temporals per comunitat autònoma* (dades avançades del curs 2006-2007).

Quant a l'abandonament educatiu prematur —indicador considerat un dels reptes principals del sistema educatiu—, a les Balears el percentatge d'abandonament educatiu primerenc és superior a la mitjana de tot l'Estat. L'any 2006, un 34,9% de la població de divuit a vint-i-quatre anys no assolí el nivell d'educació secundària de segona etapa i no seguí cap tipus d'educació ni formació; per tant, un 5% més que al conjunt de l'Estat. Encara així, els percentatges han disminuït els darrers cinc anys: l'any 2001 el percentatge va ser d'un 38,9% de la població (vegeu el quadre 10).

QUADRE 10. ABANDONAMENT EDUCATIU PRIMERENC: POBLACIÓ QUE TÉ ENTRE DIVUIT I VINT-I-QUATRE ANYS, QUE NO HA ASSOLIT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA DE 2A ETAPA I QUE NO SEGUEIX CAP TIPUS D'EDUCACIÓ O FORMACIÓ

	TOTAL		HOMES		DONES	
	2001	2006	2001	2006	2001	2006
ESTATAL	29,2	29,9	35,6	35,7	22,7	23,7
ILLES BALEARS	38,9	34,9	47,9	44,7	29,5	24,3

Font: MEC (2008). *Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores*. Curs 2005-2006.

Aquest percentatge és molt més elevat entre els homes que les dones: un 24,3% de les dones (1,4% més que al conjunt de l'Estat) i un 44,7% dels homes (un 9% més que al conjunt de l'Estat). De les divuit comunitats autònomes, les Balears ocupen el sisè lloc més desfavorable de les estadístiques generals i el quart lloc de les estadístiques dels homes. Les comunitats amb un nivell d'assoliment dels estudis obligatoris més alt són Navarra, el País Basc i Astúries.

En qualsevol cas, aquestes dades només fan referència als joves que han arribat a la majoria d'edat i que decideixen abandonar el sistema educatiu, probablement per les opcions que pugui oferir-li el mercat de treball. Però, amb quin nivell de formació s'enfronten a la trajectòria laboral? Com podem

veure, l'any 2006, a Espanya la taxa de joves que tenien entre divuit i vint-i-quatre anys i que, com a mínim, havien acabat l'ESO era del 61,60%. Ens trobam, per tant, davant un conjunt considerable de joves que decideixen abandonar prematurament el sistema educatiu, però que ho fan de manera precària. A les Illes Balears, només un 51% de la població que té entre vint i vint-i-quatre anys ha assolit almenys el nivell d'ensenyament secundari de segona etapa: 10,6 punts menys que el conjunt de l'Estat. En els homes, la situació és encara més greu: només un 41,7% dels homes (mentre que el 60,6% de les dones assoleixen, com a mínim, aquest nivell).

Respecte dels anys anteriors, no s'han produït gaires canvis: en cinc anys, ha augmentat el nivell d'assoliment un 0,3% en la població en general i un 2,2% en la població masculina. En canvi, en les dones ha disminuït el nivell d'assoliment: han passat del 62,1% al 60,6%. Si fem una lectura comparada amb totes les comunitats autònomes, constatarem que l'any 2006 les Illes Balears ocupaven el penúltim lloc; el darrer l'ocupaven Ceuta i Melilla. L'any 2001 les Balears varen ocupar el darrer lloc: només un 50,7% de població que tenia entre vint i vint-i-quatre anys havia assolit almenys el nivell d'ensenyament secundari de segona etapa (vegeu el quadre I I).

QUADRE I I. NIVELL DE FORMACIÓ DE LA POBLACIÓ JOVE. PERCENTATGE DE POBLACIÓ QUE TÉ ENTRE VINT I VINT-I-QUATRE ANYS QUE HA ASSOLIT ALMENYS EL NIVELL D'ENSENYAMENT SECUNDARI DE 2A ETAPA						
	TOTAL		HOMES		DONES	
	2001	2006	2001	2006	2001	2006
ESTATAL	65	61,6	58,8	54,6	71,4	69
ILLES BALEARS	50,7	51	39,5	41,7	62,1	60,6

Font: MEC (2008). *Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores. Curs 2005-2006.*

Per tant, podem parlar d'una certa precarietat dels resultats acadèmics dels estudiants de les Illes respecte de la mitjana estatal. Una realitat que detectam ja des de l'educació primària, però que augmenta de manera preocupant a mesura que aquests nins avancen de nivell educatiu.

Com hem recollit, hi ha un dèficit educatiu ja des dels primers anys de l'educació primària, que, com veiem, difícilment es recupera a mesura que avancen els anys. Aquest factor augmenta la probabilitat de fracàs escolar, però anys més tard s'hi aniran sumant i confluint altres tipus de causes. Tots els estudiosos d'aquest tema coincideixen a posar especial atenció en els primers cicles d'educació primària, en especial pel que fa als alumnes que tenen més dificultats en la lectura i el càlcul, ja que està demostrat que el retard acadèmic contribuirà de manera negativa en la motivació de l'alumnat.

Per tant, no parlam ja únicament d'una situació precària per a aquells alumnes que decideixen abandonar prematurament els estudis sense haver arribat almenys a la titulació d'ESO, sinó que aquesta precarietat també afecta els qui superen aquesta etapa i decideixen perllongar els estudis. Una vegada més, veiem que l'accés al mercat de treball a partir dels setze anys continua presentant-se com «un bon motiu» per abandonar els estudis. Totes les zones més dinàmiques demogràficament i econòmicament tenen resultats molt semblants.

Davant aquesta situació, convindria intentar perfilar la tipologia de l'alumne que té més dificultats. És a dir, hauríem d'intentar trobar el perfil genèric d'aquests joves que decideixen abandonar el sistema educatiu sense èxit. En primer lloc, hem de destacar una variable determinant, però que fins ara no havíem abordat: el sexe. Segons les dades disponibles, una anàlisi desagregada per sexe ens ajudarà a veure quines diferències hi ha. Si observam els indicadors que hem tingut en compte per avaluar l'abast del fracàs escolar, veiem que el patró de sexe manté la mateixa dinàmica a les Illes Balears que al conjunt de l'Estat: els joves són els qui segueixen en més proporció pautes de fracàs escolar, amb una important diferència segons si es tracta de les dones adolescents i joves a l'ESO, el batxillerat i la Universitat. A més, veiem que les joves continuen obtenint més profit del seu pas pel sistema educatiu.

Un segon factor rellevant és el del canvi sociodemogràfic. A conseqüència de l'augment de migracions internacionals, la presència de nins i joves de famílies immigrants internacionals és de cada vegada més significativa en el sistema educatiu de tot Espanya, però especialment a la nostra comunitat. Més enllà de considerar que siguin o no un grup vulnerable al fracàs escolar, la veritat és que una presència elevada de joves d'altres nacionalitats a les aules incrementa el grau de diversitat que ha de gestionar el professorat. La diversitat social i lingüística, per tant, pot representar una oportunitat interessant d'enriquiment mutu o un factor de vulnerabilitat més davant el fracàs «escolar» en funció del tractament que rebí a cada centre, aula, per part dels professors i grups d'alumnes. Tenint en compte això, les Illes Balears són una de les comunitats que acullen més alumnes d'origen estranger; de fet, acumulen les dades més elevades del conjunt del sistema educatiu espanyol. A més, podem dir que no es tracta d'un fenomen recent a les Illes Balears, ja que la presència d'aquest col·lectiu des del curs 2001-2002 sempre ha estat superior a la mitjana espanyola, i especialment concentrada en els centres públics.

Altres factors poden ser els centres, les metodologies docents, les famílies, la valoració social dels estudis o altres qüestions rellevants. Ens trobam davant un sistema educatiu i una societat que des de fa bastants anys ha hagut d'enfrontar-se a aquesta realitat del «fracàs escolar social»; d'estudis i d'experiències no en manquen. De cada vegada és més un problema social i no és gestionat en exclusiva a les aules.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA. (2007). *Indicadors del sistema educatiu de les Illes Balears 2006*. Palma: Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu.

CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL DE ESPAÑA. (2006). *Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral*. Madrid: CES España.

INE-INEBASE. *Contabilidad regional de España*. Base 2000. <http://www.ine.es>.

INE-INEBASE. *Encuesta de población activa (EPA)*. <http://www.ine.es>.

INSTITUTO DE EVALUACIÓN. (2006). *Sistema estatal de indicadores de la educación 2006*. <http://www.ince.mec.es>.

MARCHESI, A. (2006) «El fracàs escolar». *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2005*. Palma: Sa Nostra - Caixa de Balears, pàg. 406-411.

MARCHESI, A. (2003). *El fracaso escolar en España*. Madrid: Fundación Alternativas.

MARCHESI, A.; HERNÁNDEZ GIL, C. (2000). *El fracaso escolar*. Madrid: Fundación para la modernización en España.

MECD. (2006). *Estadísticas de las enseñanzas no universitarias. Series temporales por comunidad autónoma (datos avance al curso 2006-2007)*.

MEC. (2006). *Sistema estatal de indicadores de la educación 2006*. Madrid: MEC, Instituto de Evaluación (www.institutodeevaluacion.mec.es).

MEC. (2007). *Sistema estatal de indicadores de la educación 2006*. Madrid: MEC, Instituto de Evaluación (www.institutodeevaluacion.mec.es).

MEC. (2008). *Las cifras de la Educación en España*. Madrid: Estadísticas e indicadores 2008. MEPSYF. (2008). *Datos y cifras curso escolar 2008-2009*. Madrid: Secretaría General Técnica.

MEPSYF. (2008). *Panorama de la educación. Indicadores de la OCDE 2008. Informe español*. Madrid: Instituto de Evaluación.